

Chullin (Mishnah 83a)

בְּד' פְּרָקִים אֵלוֹ — **In these four seasons** מְשַׁחֲטִין אֶת הַטֶּבַח בְּעַל כְּרוֹחַ — **we compel the butcher to slaughter** an animal **against his will**, if someone had paid for even a small amount of meat. אֶפִּילוֹ שׁוֹר שְׂוֵה אֶלֶף דִּנָּר וְאִין לְלוֹקַח אֶלָּא דִּנָּר אֶחָד — **Even if a bull is worth one thousand dinars and the customer has paid for only one dinar's** worth of meat before Yom Tov, כּוֹפִין אוֹתוֹ — **we compel him to slaughter** the animal to provide the meat. לְפִיכָּךְ אִם מֵת — **Therefore, if it dies** before being slaughtered and a loss is sustained, מֵת לְלוֹקַח — **it dies for the customer;** i.e. he loses his money.

The Gemara explains the Mishnah's reasoning:

בְּד' פְּרָקִים אֵלוֹ — **And R' Elazar says that R' Yochanan said:** אֵלֶּיךָ הָעֵמִידוֹ חֲכָמִים דְּבִרְיֵהוֹן עַל דְּבִרְיֵי תוֹרָה — **the Sages reestablished their rulings on** the basis of **Biblical law.** דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן — **For R' Yochanan said:** דְּבַר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת — **Under Biblical law,** the payment of **money acquires** movables. וּמִפְּנֵי מָה אֶמְרוּ מְשִׁיכָה קוֹנָה — **And why did [the Rabbis] say that meshichah acquires** the movable property, but paying money does not? לֹא — **It is a Rabbinic decree** enacted out of concern that **[the seller] might say to [the buyer]:** נִשְׂרַפוּ חֲטִיף בְּעֵלְיָה — **“Your wheat was burned in the attic!”**

Eruvin (Mishnah 81a)

כִּדֵּי שְׂזִיבָה לוֹ — **A person may give a ma'ah to a grocer or baker** נֹתֵן אָדָם מְעָה לְחַנְּנִי וְלַחֲנִיתוֹם — **so that** [the grocer or baker] **can confer upon him ownership in** the *eruv* (or *shituf*). עִירוֹב — **These are the words of R' Eliezer.** דְּבִרְיֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — **But the Sages say:** וּמִוֹדִים — **His money does not acquire** a share of the *eruv* **for him.** [81b] לֹא זָכוּ לוֹ מְעוֹתָיו — **and the Sages concur that in** regard to **all other people** (who are not merchants), to whom a resident gave money with which to acquire for him a portion of the *eruv*, שְׂזָבוּ לוֹ מְעוֹתָיו — **that his money acquires for him ownership** in a portion of the *eruv* food.

Gemara

מֵאֵי טַעְמָא דְר' אֱלִיעֶזֶר — **What is the reasoning of R' Eliezer?** הָא לֹא מְשִׁיב — **He did not pull** the food into his possession, and payment alone is not a valid means of acquiring ownership. — ? — אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַר אַבְהוּ — **Rav Nachman said in the name of Rabbah bar Avahu:** עֲשָׂאוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּד' פְּרָקִים בְּשָׁנָה — **R' Eliezer treated this matter like** the case of **“four seasons of the year.”**

רמ"א (קצח, ה) - ויש אומרים דאם היו המטלטלין במקום דליכא למיחש לדליקה, נקנו במעות.

ש"ך (קצח, ט) - ובבית יוסף כתב ריש סימן זה שאין נראה כן מדברי הפוסקים, וכן בדין דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים. ועוד הוסיף בב"ח לכתוב כן, וכן נראה לי עיקר.

פתחי תשובה (שם) - ומהאי טעמא נראה פשוט דאפילו לפי מה שנהגו עכשיו באלו המדינות שיש חבורת סוחרים שמשלמים למי שאירע לו דליקה בסחורתו באם שילם להחבורה הנ"ל פריצענט הנהוג, וזה מכר הסחורה שכבר נרשם בחבורת הסוחרים הנ"ל הנקרא סאראנס, אף דבזה לא שייך כלל החשש שמא תפול דליקה והמוכר יתמהמה ולא יציל... מכל מקום גם בכי האי גוונא לא נקנה במעות משום דלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין. ועוד יש לומר דגם בכי האי גוונא שייך תקנת חכמים כדי שלא יגיע הפסד לאנשי החבורה.

ערוך השלחן (קצח, ה) - אף אם הסחורה בטוחה מאש וממים בבתי הבטוחות שקורין סאראנץ, מכל מקום לא פלוג רבנן, וכן הכריעו הגדולים לדינא. [ועי' גם במשפטך ליעקב ח"ב עמ' קצו].

ועי' ערך ש"י סי' קצח שחולק על השואל ומשיב במי שמכר ש"ס ישן שלו.

תנאי

רמ"א (קצח, ה) - וכן אם התנו בהדיא דמעות יקנו, קנו.

ש"ך (קצח, י) - דין זה לא נהירא לי... הכא כיון דתיקנו חכמים דמעות אינם קונות לא פלוג.

נתיבות (שם) - ובב"ח תירץ דשאני הכא כיון שלא עקרו חכמים קנין המעות רק משום טובת הלוקח יכול להתנות ולומר לא נחא לי בתקנתא דרבנן שהוא לטובתי. [ועי' גם בפתחי תשובה שם].

ערך ש"י (שם) - ולפי עניות דעתי הדין עם הש"ך, דנהי דיש לומר אי אפשרי בתקנת חכמים הוא רק דיבור ויכול לחזור... היכא דלא שייך מחילה לא מצי למימר אי אפשרי בתקנת חכמים, הכא נמי בכסף דאינו קנין ולא שייך מחילה דהחפץ בעין וביד מוכר.

דבר מצוה

שלחן ערוך (ח"מ קצט, ג) - יש זמן שמעות קונות שהעמידו חכמים דבריהן על דין תורה, בבשר בארבעה פרקים ואלו הן...

רמ"א (שם, בשם מהרי"ל) - ויש מי שכתב דהוא הדין הנותן מעות על יין לקידוש בערב שבת דקנה, דכל כהאי גוונא העמידו דבריהם על דין תורה.

מגן אברהם (שסט, א) - וקצת קשה דבחושן משפט כתב דהקונה יין לקידוש קנה במעות כיון דצורך מצוה הוא העמידו דבריהם על דין תורה דומיא דד' פרקים, והא עירוב נמי מצוה הוא. [ועי' נתיב חיים, מחצית השקל, וש"א שם].

חידושי ר' עקיבא איגר (שם) - עי' מגן אברהם... לפי זה דעת הרמב"ם שכן כתב... יהיה מוכח דלא כמהרי"ל, ואם כן יכול לומר קים לי ויכול לחזור.

ביאור הגר"א (שם) - דברי מהרי"ל אינו מוכרח.

ערוך השלחן - (שם) - אין לדמות דבר לדבר, ועוד דבבשר לא היה אפשר לו להלוקח לעשות משיכה דהרי לא ישחוט אותו הטבח עד שיקבץ כל מעותיו ודעת הטבח לשוחטו ביום טוב ולכן החמירו חז"ל בזה אבל ביין לקידוש היה לו למשוך מערב שבת.

אמרי יושר (ח"ב סימן פג) - מכל מקום אפשר דוקא במצוה הבאה לפרקים שאין הזמן גרמא למשוך העמידו על דין תורה, וכן ביין לקידוש דערב שבת דטרוד טירדא דשבת הוי דומיא דד' פרקים... אבל על כל פנים בקנה יין לקידוש ביום ה' ודאי אין כסף קונה... בשאר מצוה כגון תפלין דלא שייך סברא הנ"ל דטרוד נראה דמעות אינה קונה.